

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

SZERKESZTŐSÉG,

hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1079.

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven.

Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

KIADÓ HIVATAL,

hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.

Tartalom. A tiszántúli egyházkerületi vasárnapügyi bizottság jelentése s előterjesztése. Lukács Ödön. — Tárca. Viszsaemlékezés a debreczeni ref. kollégiumi deákok mult időkbeli élelmzésére. Szűcs István. — Az amerikai unitáriusok műveleiről. Balogh Ferencz. — Pál theológiája. Erdős József. — Közügyeink. A bihari tizenkét pont. M. F. — Az özvegy papné. Gergely Károly. — Különfélék.

beri gyűlésében újlag megkeresni rendeli a magas kormányt hathatósabb intézkedések eszközzése végett, majd a választ ismét megszorgalmazza mult évi nov. gyűlése 36. számú határozatával.

A tiszántúli egyházkerületi vasárnapügyi bizottság jelentése s előterjesztése.

II.

Főtiszteletű Egyházkerületi Gyűlés!

Ime így áll a vasárnapügy Egyházkerületünkben!

Tudjuk továbbá, hogy a nagyméltóságú Konvent épen egyházkerületünk kezdeményezése folytán szintén kezébe vette a vasárnapügyet, bekérte a többi egyházkerületnek is véleményét s az 1884-ik évi márcziusi gyűlésének 51-ik sz. határozatával felterjesztést is tett a magas kormányhoz, hogy míg ez ügyben bővebb intézkedés tétetnék is, rendeltessék el, hogy az 1868. LIII. t. cz. 19-ik §-ának végrehajtását a törvényhatóságok szigorúan eszközöljék, még pedig nem pusztán a lelkészek feljelentéseire, hanem hivatalos állásukból folyólag önként mindenütt, a hol jelzett törvény megszegése tudomásukra jő; továbbá, hogy az államkormány intézkedjék, hogy e fontos kérdés törvényhozás útján oldassék meg.

Ezen felterjesztésnek annyi sikere lett, hogy a belügyminiszter úr még az 1884-ik év folyamán, jelesül nevezett év ápril 30-ik napján rendeletet bocsátott ki a törvényhatóságokhoz, mely felelősség terhe mellett köteleességgé teszi a szigorú felügyeletet; azonban a hatóságok közönye s a törvény szavainak ruganyos volta miatt ezen jóakarató rendeletnek sem lett meg a kívánt sikere. Minélfogva a nagyméltóságú Konvent az 1886-ik évi októ-

Ily meddő vajudásokkal küzd ezen igen fontos ügy, melynek nagy érdekű voltát nincs közöttünk, ki el ne ismerné egyházkerületen és a konventen egyiránt, a nélkül, hogy némi lendület és előhaladás mutatkoznék. A már nyilatkozott egyházmegyék egy része a vasárnapügyi bizottság javaslatait indokolás nélkül mellőzi, egy-kettő feleslegesnek tartja, a nélkül, hogy új eszmével, javaslattal állana elő, holott valaminek czélszerű voltát csakis a gyakorlat mutathatja meg; — némely egyházmegyék pedig évek sora óta nem is nyilatkoznak, vagy legalább véleményeket tudomásra nem hozzák. A dolgok ily állapotában szükségét látjuk annak, hogy eleven lélekkel buzduljunk fel a vasárnapügy meleg felkarolására, mirevalónézve szerény javaslatunkat a következőkben van szerencsénk előterjeszteni:

I. Felelevenítendő s szigorúan végrehajtandó a főt. Egyházkerületnek az 1884-ik évben 52. szám alatt hozott ama határozata, mely az egyházmegyei vasárnapügyi bizottságok megalakítását elrendeli, még pedig azon határozott kijelentéssel, hogy e bizottságok minden egyházmegyében a jövő évi tavaszi gyűlésen megválasztassanak, s a tagok nevei az 1889-ik év ápril 15-ik napjáig a vasárnapügyi (egyházkerületi) bizottság elnökének bejelentessenek.

II. Hívassanak fel azon egyházmegyék, melyek a vasárnapügyi bizottságnak a főt. Egyházkerület által megkörtözött pontjaira nem reflektáltak, a f.-szabolcsi, alsó szabolcsi, n.-károlyi, békésbánáti egyházmegyéken kívül valamennyi egyházmegye, hogy a javaslat pontjaira, nevezetesen: 1) a vasárnap czéljára leendő pénzgyűjtésre; 2) a vasárnapügyi irodalom megindítására; 3) a vasárnapügyi vándorgyűlések tartására, külön-külön tegyék meg

észrevételeiket, nem pedig általánosságban, mint némely egyházmegye tevé, s véleményeket ugyancsak 1889. ápril 15-ik napjáig juttassák a kerületi vasárnapügyi bizottság elnökéhez, kijelentvén, hogy akár érkeznek be e vélemények, akár nem, az egyházkerület belátása szerint intézkedni fog.

III. Indítvány lenne teendő a főtiszt. egyházkerület által a nagyméltóságú Konventhez, hogy ez szólítaná fel a testvér ág. ev. vallásfelekezet püspökeit és főfelügyelőit, hogy velünk kezét fogva, együttesen kérjék fel az államkormányt, hogy nyújtson hatályos törvényjavaslatot a t. képviselőházhoz, mely e régen vajudó, úgy az egyházat, mint államot egyaránt közelről érdeklő ügyet vezesse sikerre.

Szóval véleményünk oda terjed és irányul, hogy úgy egyháztársadalmi úton, mint a törvényhozás által tétessék meg minden lehető intézkedés e tekintetben; csakis úgy várható, hogy e fontos ügyet végre óhajtott siker koronázza.

Végül őszinte részvétellel hozzuk tudomásra, hogy bizottságunknak két igen érdemes tagja elhalálozott. Egyik Ujfalussy József, ki ritka bensőséggel érdeklődött egyházi életünk mozzanatai iránt, s azok közé tartozott, kik egész öntudattal fogják fel az egyetemes papság eszméjét, a másik Katona Endre, ki szóval, tettel és irodalmilag is melegen buzgólkodott a vasárnapügy fejlesztésén s továbbvitelén. Ezzel összefüggőleg tisztelettel kérjük a főtiszt. egyházkerületi gyűlést, mivel úgy tudjuk, hogy a vasárnapügyi bizottság három évre választatott, s e három év immár letelt, méltóztassék a vasárnapügyi bizottságot megválasztani s újra szervezni, kibővítvén azt különösen világi tagok beválasztásával, hogy e fontos ügy iránt az érdeklődés mennél szélesebb körben felébresztessék!

Tiszteletteljes jelentésünk után vagyunk Debreczenben, 1888. szept. 10.

A főtiszteletű Egyházkerületi Gyűlésnek

alázatos szolgálja

a vasárnapügyi bizottság s annak megbízásából

Lukács Ödön, elnök.

T á r c z a.

Visszaemlékezés a debreczeni ref. kollégiumi deákok mult időkbéli élelmezésére.

Most, midőn a debreczeni ref. kollégiumi tanuló ifjúságnak újból szervezett élelmezési rendszere a legbiztatóbb remények között kezdette meg pályáját: nem lesz érdektelen a tanuló ifjúságnak a mult időkbéli élelmezési viszonyairól megemlékezni. Mi, a régebbi kor szülöttjei, egymás után lassanként elmegyünk innét az élők útján, úgy hogy maholnap a mi he-

lyünk sem esmér meg többé bennünket. Ne szálljon velünk sírba s ne menjen feledésbe ide vonatkozólag az új nemzedék előtt a lefolyt idők helyi viszonyainak ismerete. Hogy azonban a szóban forgó tárgy teljesen érthető legyen; kissé nagyobb feneket kell keríteni előadásomnak.

Tehát négy dolgot kell előzetesen megjegyeznem, u. m.:

I. Debreczen városának lakossága a XVI-ik század közepétől kezdve a XIX-ik század elejéig tősgyökeres magyarokból és pedig merőben helvét vallástételt követő reformátusokból állott.

II. Debreczenben mindjárt a reformáció kezdetén az elemi iskolákon felül az úgynevezett gymnasiumi és akadémiái bölcseleti és hittani tudományok az azon idők mértékéhez képest tanítottak és a felsőbb tudományok előadására szolgáló intézet Debreczenben, — míg a XVIII-ik század elejétől kezdve „kollégium“ névvel ruházott fel, — minden idevonatkozó régebbi iratok összhangzó tanúsítása szerint „skóla“-nak neveztetett. A „skóla“-ban a felsőbb tudományokat 2—3 professor, a magok mellé vett segédtanárok: „lector“-ok közreműködésével tanították. A gymnasiumi tudományokat évenként a professorok által a hittudományt végzett és tanulóitársaik erkölcsi magaviseletére hittel kötelezett s a „skóla“-ban benlakni köteles ifjakból választották, kik is naponként úgy délelőtt, mint délután 2—2 órán át — mint publicus praeceptorok — tanítottak. Ugy délelőtt, mint délután a köztanítási óra végeztével 3-ik órára — a köztanításon előadottak ismétlése végett — a „skóla“-beli felsőbb tudományokat tanuló ifjak, mint magántanítók között osztattak szét a tanári gyűlés által a gymnasiumi növendékek.

A gymnasiumi tanfolyam hat évből állott „classensystem“ szerint berendezve. Az első osztály neveztetett I-ső grammaticai osztály, *tertia classis*; a második osztály II-ik grammaticai, vagy *novitius-syntaxista classis*; a harmadik osztály III-ik grammaticai vagy *veteranus-syntaxista classis*; a negyedik osztály IV-ik grammatica, vagy *novitius-rhetorok classis*; az ötödik osztály első humanitási, vagy *poéták classis*; a hatodik osztály II-ik humanitási, *veteranus rhetorok classis*. Ez iskolának végeztével történt aztán a *novitius deákok*, mint felső tudományi I. osztálybeliek közé a beíratás: *subscriptio*.

III. A debreczeni polgárok fiúgyermekéi tanítás végett minden különbség nélkül a „skóla“-ba jártak; a kezdő gyermekek tavasszal adattak fel az úgynevezett szoktató iskolába, honnan őszszel átmentek a *septima classis*ba; egy év végeztével innen a *sexta classis*ba; ismét egy év végével a *quinta classis*ba, más év végével a *quarta classis*ba; ennek végeztével egy jó része a növendékeknek átment a *deák tertia classis*ba, másrésze pedig, kik határozottan polgári pályára kívánkoztak, átmentek az úgynevezett magyar *tertia classis*ba, mely kizárólag reál ismeretek előadására volt felállítva. Ezen elemi, illetve polgári iskolákban is a tanítók előállítására s a tanítás épen azon mód szerint történt, mint ez a gymnasiumokra nézve fentebb elmondva volt.

IV. A debreczeni „skóla“-t a debreczeni polgárság s illetve a debreczeni egyház a régebbi időkben mindig mint kizárólag saját magáét tekintette. A skóla professorait a tiszteletes praedicatorokkal egyenlő rangban, díjban s tiszteletben részesítette, a város tiszteletes tanácsa pedig fontosabb tanácsuléseibe a helybeli praedicatorokat és professorokat meghívta s azok-

nak véleményét kikérte; a skóla professorai a közistentiszelet tartásakor — nem csak úrvacsorája kiszolgáltatása alkalmával, hanem predikálásban is segédkeztek; temetkezés alkalmával pedig valahányszor csak jobb módú családbeli halt el, azon kívül, hogy a rendes praedicator, mint egyházi szónok működött a gyászszertartásnál, a skóla-beli professorok is, vagy mindnyájan, vagy legalább egy közülök parentálás végett a gyászszertartáshoz meghívatott. És az valóban érdekes látvány volt, midőn a gyászkíséret a szomorú háztól kiindult, élén a sirtáblát karöltve vállaikon hordozó, a lehetőségig termetre és arcra nézve hasonló két tógába öltözött epitaphistával, ezeknek nyomában a sírnak behányása végett díjfizetés mellett ki-rendelt czéhtársulat összes tagjaival (kik között a mézszáros czéh-társulat, mint ruházatára és kinézésére nézve legelőkelőbb, de legnagyobb fizetésdíjt is igénylő volt első helyen), utána az éneklő deákok a kántorral, majd rókatorkos mentébe öltözött, fekete bársony lebbentyűvel ellátott nyusztos kalpagú praedicatorok és professorok, utánuk az egész kíséret haladott lassú léptekkel a temető felé. A gyászszertartáson megjelent professornak tiszteletdíja legkevesebb két ezüst frtos tallér volt.

A skóla-beli professor, mint különben is egyházi rend-beli, a debreczeni egyház parochiáján lakott; így pl. a XVIII. század közepén Szathmári Paksi István theologiae professor lakott ott, a hol most Liszka Nándor tanár úr lakik; Csákvári Varjas János lakott a Géresi Kálmán tanár úr mostani lakásán; Hatvany István philosophia, mathesis és physica profes-sora lakott a főtiszeletű püspök úr mostani lakásán; Sinay Miklós professor, ki a historiát és eloquentiát tanította, lakott a Thót Ferencz tanár úr mostani lakásán.

Azon időben tehát mindenik professort a debreczeni egyház látta el szállásadással, levén a tanárok mindnyájan egyházi rendhez tartozók, és csakis a midőn az 1800-ik évben egy ötödik professori kathedra: t. i. a hazai jog tanszéke felállított, vette meg a collegium saját költségén új jogtanár és legelső világi rendhez tartozó professor, Széplaky Pál részére azt a házat, melyben mostan Buzás Pál tanár úr lakik. Majd midőn ugyancsak a XIX. század elején a philosophia tanítása külön választott a mathesis és physica tanításától, a philosophia új profesora, Ercsey Dániel részére vette meg a collegium azt a házat, melyben most Balogh Ferencz tanár úr lakik.

Mellesleg legyen itt érintve, a Széplaky Pálnak 1810-ben bekövetkezett elhalálása után Ercsey Dániel addigi lakását elhagyván, a Széplaki Pál elhunytával üresen maradt lakba költözött. Azt is csak mellékesen említem itt fel, hogy a Cseh Szombathy József orvos-doktor által alapított ásvány-, növény- és vegytani tanszék felállítatván, Kerekes Ferencz tanár részére a kollégium költségén 1823-ik évben szereztetett meg azon tanári lak, mely most Dr. Török József urnak a lakása. Végre a neveléstani és francia nyelv tanítási tanszék 1825-ik évben Zákány József tanár által betöltetvén, az ő részére szereztetett meg az a ház, mely most Dr. Kovács Sándor urnak a lakása.

Végre annak bizonyosságául, hogy a debreczeni főiskolai tanárokat a depr. ref. egyház saját hivatalnokaiul tekintette, szolgáljon azon körülmény is, hogy a helybeli egyház a főiskolai tanárok irányában az évenkénti marasztási jogot folytonosan gyakorolta, míg az egyház ezen joga az 1821. évben Debreczenben megtartott „general convent“ által hatályon kívül nem tétetett. A depr. ref. egyháznak saját predikátorai irá-

nyában való marasztási joga pedig az 1833-ik évig gyakoroltatott folytonosan s ekkor szüntettetett be.

Szücs István.

(Folyt. köv.)

Az amerikai unitáriusok műveleteiről.

(Történeti tanulmány.)

I.

1. Az unitarizmus keletkezése Amerikában.

A lutheri és kálvini reformáció azért győzött és hódított biztosan, mert nem lépett le a szentírás isteni alapjáról, s fenmaradását az biztosítja, s boldogító voltát az nyujtotta, mert nem nyult az Ur Felkentjéhez, a Szenthez, s így a milliók reményhorgonyát fel nem szedte. Az az egyházat és nem a Krisztust reformálta. Servét és a nyomában kelt újítók nem így cselekedtek, innen van, hogy munkájok vagy múltü tüneménynek bizonyult, vagy összefüggő lelki continens helyett három sporád szigetecskét képezhettek. E három szigeti pont: Erdély, Anglia és Észak-Amerika szabad földje.

Angliában Lindsey Theophil († 1808.) anglikán pap alapíthatá meg 1774-ben az első unitárius gyülekezetet, s nyitotta meg Londonban, az Essen utcán, az első kápolnát. Ő írta meg „az unitárius tan és istentiszelet állapotáról“ történelmi szemléjét angolul 1783-ban. Tanítványa volt Priestley József, vegyész († 1804.), de ő forradalmi és unitár nézeteiért Amerikába kényszerült menekülni 1791-ben s ott is halt meg. Vallásszabadságot 1813-ban nyervén az unitáriusok Angliában, fejlődésöknek s nyílt fellépésöknek többé útjában mi sem állt; meg is alapították 1822-ben a „Britt és külföldi unitárius társulatot“, s ma 300 gyülekezettel bírnak. Ennyire haladtak 100 év alatt. A hódító fejlődést az ottani méretekhez hasonlítva, az unitárius fejlődés aránylag szegény, eltörpül az az evangyéliumi mozgalmak mellett, p. o. a methodismus 1739-ben vette kezdetét s tagjainak száma e század elején 64,000 volt, hét év mulva 144,000-re, 1817-ben 224,000, tíz év mulva 381,000, ma már 1.700,000 magas számra emelkedett, lelkészeinek száma 5000-re; 148 év alatt bámulatos fejlődés... 10,000 helyen tartanak istentiszeletet ma!

Az unitarizmus Amerikába az anyaországból, Angliából plántáltatott át, és így nem közvetlen olasz forrásból, mint az erdélyi blandratismus. A congregationalista szervezettű angol puritánok által alapított Uj-Angliában, ennek egyik államában Massachusettsben, nevezetesen ennek fővárosában Bostonban alapította Freeman Jakob, előbb anglikán pap, az első unitárius gyülekezetet 1787. nov. 18-kán, midőn ugyanis a szentháromság tanának mellőzése miatt püspöke megtagadta tőle a pappá felavatást, kilépett az egyházból, hozzá ragaszkodó hallgatóiból új hitközséget alakított, s annak helyi gondnoka, tehát világi ember, avatta fel kéztétel-lel első unitárius pappá. Az ide menekült Priestleyvel nagy erősödést nyert a gyülekezet; az unitárius elvek terjesztése érdekében maga Freeman vitte a titkos levelezést 1796—1812-ig az angol hitrokonokkal. A Szabad Államok congressusa 1791-ben mondotta ki a feltétlen és korlátlan vallásszabadságot, betiltván jövőre „törvényt hozni vallás bevételéről vagy annak szabad használatáról“. Minden állami akadály elgördült. Mind a mellett is az unitár propaganda kezdetben titok-

ban működött . . . a becsusztatás elméletét alkalmazta. Több lapban szellőztetni kezdték az unitarizmust; a papjelöltek felavatásakor követeltetni szokott hittételek ellen kifogásokat tettek, s midőn az evangyéliomi sajtó a „titkon terjedő tévelyre“ felhívta a közfigyelmet, 1806-ban rágalomnak kiáltott az intelem. Lindsey „Emlékiratainak“ példányai Amerikába szállítottak, s 3 évig a meghittekkkel közöltettek. Dr. Morse lelkész több havi fáradozás után juthatott egy példányhoz, s röpiratban felfedte a kéz alatt terjesztett unitarizmus eljárását, a levelezéseket; így a nyílt térre kellett lépni. De már ekkorra az eddig titkos unitáriusok, jól elkészítvén a talajt, párttá tömörültek, s a congregationalista szervezet malokra hajtotta a vizet; ugyanis e szervezet szerint minden gyülekezet teljesen független és önálló, s a lelkészeket csak a gyülekezet hatósága, az egyháztanács vonhatta felelősségre; a hol az unitárius nézletű lelkész jutott a gyülekezet élére, a különválás könnyen megtörtént, felelősségre vonó felsőbb egyházi hatóság nem lévén. Ily módon Uj-Angliában 1812-re már 75 gyülekezetet hódítottak el az unitáriusok. Legerősebb fészkek Boston lett; a hol lelkészszé a 24 éves korú Channing Vilmos, Freemannak tisztvársa választotta 1804-ben. Benne az új felekezet fényes vezért nyert.

Hogy a létező gyülekezetekben a hódítást biztosítsák az unitáriusok, az egyházról új elvet hoztak forgalomba, t. i. az egyházat a hívektől nem kell megkülönböztetni; a szentség osztogatása a tagok és papok kezében van . . . és ők osztogatták azt minden feltétel nélkül; a papok feletti fegyelm eltöröltetett, ellenök vizsgálat nem indított, alakilag letehetőek nem voltak, még erkölesi botrány esetében sem, hivataloskodásuk csak akkor szűnhetett meg, ha senki sem akarta a szolgálatot igénybe venni. Az egyéni szabadság netovábbja ez. A szigorú fegyelmet tartó puritán egyháztól ily úton lehetővé vált a szabad hit csilloghatása mellett az elhódítás.

Nevezetes még az egyházról szóló elméletök az a másik oldala is, hogy a gyülekezeti tagok többsége minden felett dönt. A de d h a m i gyülekezetben alkalmazták ezt. Ez egyháznak hívő ref. ösöktől, kegyes alapítóktól szép vagyona volt. Többségre jutván a laza fegyelmi unitáriusok, perrel támadták meg az ősi egyházi vagyont; és sikerült, sajtó és más izgatás és hangzatos tételek által, 1821-ben a polgári bíróságtól azon döntvényt nyerni ki, hogy az egyházi vagyonról a tagok többsége intézkedhetik. E döntvény folytán több régi egyház elveszté templomát, pénzalapjait, sőt úrasztali készleteit is, és számos ingó alapú unitárius egyház ily módon tett szert szilárd alapra, beülvén a kész vagyona. Az unitárius gyülekezetek száma 1825-ben 120-ra, 1842-ben, Channing halála évében, 230-ra emelkedett. Az orthodox congregationalista és presbyterián reformátusok hitvallás és fegyelemtartás elvét követték, az unitáriusok ezeket mellőzték, a vallást egyéni, magánügynek nyilvánították, s ez elv első menetében az unitáriusok előnyére zsákmányoltatott ki.

Végre megalakították, az angol unitáriusok mintájára, tevékenységük főszervét, az „amerikai unitárius társulatot“ 1825-ben, céljául tűzvén a tiszta keresztyénségnek (értsd alatta: az unitarizmust) előmozdítását; melynek évi kiadása 1841-ben 5000 dollárt tett, 179 vallásos íratot adott ki, 16 gyenge gyülekezetet segélt.

Massachusetts államban 1787-ben, tehát az unitáriusok keletkezése előtt, alapított indiánokat „térítő társaság“ 9000

dollárral rendelkező alapjára is rátették kezöket, az azzal intézkedő többséget megszerezvén számbeli előnyomulásuk következtében.

Főbb vonásokban így keletkezett a legifjabb és leghatalmasabb unitárius egyház Amerikában . . . de lássuk további műveleteit.

Balogh Ferencz.

Pál theologiája.

(Részletek Erdős J. theol. tanár „Pál apostol élete és theologiája“ cz. székfoglaló értekezéséből.)

(Folytatás.)

A mi a törvénynek lehetetlen volt, — mondja Pál, — azt véghez vitte Isten Krisztus által. (R. 8, 3. 4.). Erre való tekintetből nevezi Istent megtartónak — σωτήρ — (1. Tim. 1, 1; 2, 3.) idvezítőnek, azon kegyelmes intézkedése miatt, melyeket Krisztusban a mi megváltásunkra s boldogításunkra vonatkozólag tett (2. Kor. 5, 19.) ὅτι θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάττων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν — (Menyhárt). Az egész ószövetségi kijelentést, közös néven törvényt, úgy tekintti az apostol, mint előkészítést a Krisztusban megjelenő üdvösségre, mely az idő teljességében nyilvánvalóvá tétetett, különbség nélkül minden hívőnek, mert Istentől minden halandó megigazolást nyer ingyen kegyelemből, a Jézusban való váltság által. (R. 3, 21—26.). Ez a kegyelmi evangyéliom minden emberi közvetítés nélkül elégti ki, és pedig tökéletesen a lélek vágyait és szükségeit, mert kizár minden öndicsékedést, mintha a halandó is képes volna közreműködni az idvesség elnyeréséhez, de másfelől biztosítékot nyújt, hogy az üdv oly egyetemes jellegű jó, melyet mindenki elérhet hit által. Erről az üdvintézményről bizonyosságot tettek már a törvény és a próféták is és midőn bételjesült mindaz, a mire előkészített és czélzott az egész ótestamentomi kijelentés (R. 10, 4.), midőn kibocsátotta Isten az ő fiát (Gal. 4, 4.), nemhogy hiábavalóvá lett volna a törvény, sőt inkább — mert betöltetett — megerősített (R. 3, 31.).

A mi már a váltság munkáját illeti, arra nézve az apostol azt tanítja, hogy Isten e részben örök idők előtt határozott. Erre való tekintetből neveztetnek a hívők kiválasztottaknak (Ef. 1, 4. kv.), mivel Isten őket eleve ismerte (ἐξ ἄρῳ R. 8, 29.) és eleve el is rendelte (προώρισεν), hogy az ő Fiának képmásai legyenek. Emez eleveelrendelés szabad választáson nyugovó isteni tanácsévzés (ἡ κατ' ἐκλογὴν προέσται R. 9, 11.), melynek egyedüli czélja az, hogy a hívők megtartassanak kegyelemből a Krisztusban (II. Tim. 1, 9. Ef. 1, 5. 9. 11; 3, 11.). Ezzel függ össze az elhívás (κλήσις, vocatio 2. Th. 2, 14.), mely a Krisztus országába való beavatást és az annak javaiban való részesülést czélozza, mit a Szentlélek ereje és az ige predikálása eszközöl, fölkeltvén a hitet és a bűnbánat érzetét, mely nélkül Isten előtt kedves senki nem lehet (Ef. 3, 18. 19; 2. Kor. 3, 16. Tit. 3, 5. stb. V. ö. Böhl, Dogmatik.). Hogy ezek a kegyelmi üdvintézkedések Istennek feltétlen és korlátlan akaratából vannak, azt az apostol a rómaiakhoz írt levél alap gondolatának megfelelőleg részletesen indokolja (9—11.), érvekké támogatván, hogy e tan Isten változhatatlan igazságával, szentségével és irgalmával ellentétben nincs, mert ez merőben kegyelmi tény — ἐκλογὴ χάριτος (R. 11,

5.). Ebből azonban nem következik az, hogy Isten önkényűleg jár el irgalmasságának tényeiben, hanem egyszerűen az, hogy kizárólag övé a feltétlen határozás joga. Bizonyosságul felújítja és idézi Izráel multját, kezdve Ábrahámon, kinek történetében már a hit által való megigazulást látja prototypice kifejezve. Ábrahám hitének igazság gyanánt való beszámítása tisztán kegyelem ténye, mely kizár minden érdemet és öndicsekvést (R. 4, 1—8.), egyszersmind jelzés is arra nézve, hogy egyedül a hitben hozzá hasonló lelki utódok fogják Isten igazságát megnyerni, tekintet nélkül arra, ha körülmetélkedettek-e avagy nem. (4, 9—12.). És ama pátriarchai üdvigéretnek csakugyan nem is törvény, hanem hit által lettek örökösai mindazok, kik járnak azon hit nyomdokain, mely volt Ábrahámban. A ζα' ἐκλογῆν πρόθεσις és az üdv nem függ ἐξ ἔργου (R. 9, 11.), örökös társai annak a hívők mindnyájan különbség nélkül, mint Isten kiválasztottai (2. Th. 2, 13), kikben az igazi Izráel eszménye nyer megvalósulást. (Gal. 6, 16.). Az ószövetségi történelemből, Ábrahám és Izsák fiainak példájával, még inkább megerősíteni kívánja az apostol e tant, emlékeztetve arra, hogy Isten a pátriarchák utódai közül mindig saját tetszése szerint választotta ki az ő ígéreteinek hordozóját, az igazi hívő Izráelt (9, 6—13.). De azért mondhatja-e valaki, hogy ez igazságtalan. Már Mózzsal és Faraóval szemben kinyilvánította Isten, hogy övé az irgalom és büntetés felett való rendelkezés feltétlen joga (9, 14—18.) és általában a teremtménynek Teremtőjével szemben semmi keresete nincs (9, 19—21.). Ez örök tanácsvezetés nem ellenkezik az isteni szentséggel sem, mert az elpártolt, kárhözatra érdemes Izráelt nagy béketűréssel hordozta a Jehova, hogy megismertesse az ő dicsőségének gazdag voltát az irgalom edényein, melyeket zsidók és pogányok közül hívott el (9, 22—29.). De Izráel saját útjain kereste, azért nem nyerhette el az üdvösséget (9, 30—10, 3), a mi viszont a pogányoknak lett javokra, kiknek megtérése után Izráel visszahódítása is be fog majd következni, és akkor az egész Izráel megtartatik, eljő Sionból a szabadító és eltávolítja Járóbtól a gonosztságot és eltöröli Isten az ő bűneiket. (11.). Ime az üdvoconomia, mely örök idők előtt megállapított, az ótestamentomi évezredek folyamán előkészített és az idő teljében megjelentetett: ekként öleli át a páli tan szerint az egész világot, úgy köti össze a földet a mennyel, úgy vezérel az Isten dicsőségének elnyerésére, melynek prófétai előérzetében e sötét problema megoldása után méltó csodálkozás és ihletettség hangján száll el ajkáról a magasztaló hálaadás ahhoz, a kitől, a ki által és a kire nézve vannak mindenek. (R. 11, 33—36. V. ö. Krummacher, das Dogma v. d. Gnadenwahl 1856. Calvin Inst. III, 21.).

Erdős József.

(Folyt. köv.)

Közügyeink.

A bihari tizenkét pont.

A biharmegyei ev. ref. egyházmegyei tanítóegyesület folyó évi aug. hó 14-én Nagy-Váradon tartotta rendes közgyűlését. E közgyűlésen határozati erőre emeltetett, hogy a legközelebbi zsinat tartásának megelőző évében a hazai ev. ref. tanítói egyesületek képviselői országos gyűlést tartsanak, mely el-

fogadás végett, okokkal és konkrét esetekkel támogatva, az alább közölt tizenkét pontot terjesztené aztán az összeülő zsinat elé.

Nézzünk a szeme közé ennek a híres bihari tizenkét pontnak s tárgyaljuk azokat sine ira et studio.

Nem új dolgok ugyan már ezek! Az itt és ott tartott tanítói gyűléseken, zöld és fehér asztalnál egyaránt előkerültek már e pontok, de így nyélbe ütve s világgá dobva eddig még nem voltak.

Mit akarnak hát tulajdonképen a tanító urak?

1. **Lelkész és tanító közötti viszony korszerű rendezése.** Ez tehát az első pont. Hogy mit értenek a korszerű rendezés szó alatt, ezt természetesen elhallgatják. Azt azonban sejteni lehet, hogy ennek a viszonyoknak lelkész és tanító közt abban kellene kulminálni, hogy a tanító legyen a legfőbb hatalom a gyülekezetben, a kinek saját lelkiismeretén és a jó Istenen kívül semmiféle földi hatalmasság nem preskribálhat.

2. **A tanítók jogi helyzetének szabatos körülírása.** Persze a mostani helyzet sem nem jogos, sem pedig kellően nincs körvonalozva! Nem ártott volna, hogy ha szabatosan körülírják vala a t. tanító urak, hogy miben álljon e jogi rendezés. Így nem tudjuk kellőleg tájékozni magunkat s így hozzá sem szólhatunk érdemileg a dologhoz.

3. **A tanítói tekintély emelését célzó intézkedések megtétele.** No már, kérem szeretettel, ezt a zsinat önöknek — legjobb akaratja mellett sem adhatja meg. Hogy kellő tekintélye legyen a tanítónak a társadalomban, hogy respektussal tekintsen rájuk az embervilág, ez saját énüktől, magaviseletüktől függ. Józan s szolid élet, emberi és isteni törvényeknek tiszteletben tartása, humánus és művelt modor mindenkor tekintélyt teremt a tanítónak. Ilyennek megszerzésére nem szükség sem zsinatolás, sem egyleteskedés; nem, mert ez tisztán egyéni dolog!

4. **Társadalmi állásunk szilárdítása.** Difficile est satyram non scribere...! Hát nincs eléggé szilárd helyzetök a társadalomban...? A zsinattól akarnak kérni ilyet is...? Jaj akkor ti nektek zsinati szent atyák...! Anynyi lesz a teendőtok, hogy álló esztendeig együtt kell ülnötök a konklávénban, hogy ha mindenféle beszédre hallgatni s kívánságra fület hajtani akartok!?

5. **Anyagi helyzetünk javítása.** Ez már okos beszéd, s ennek van is értelme; de biz a többi pont bátran elmaradhatott volna! Hogy a tanítók legtöbbször anyagi helyzete nem valami briliáns: az világos dolog előttünk. De hát vajjon a lelkészek s más igen sok közhivatalnoké oly fényes és irigyléseméltó legyen-e? Azok közé tartozom, a kik urbi et orbi hirdetik, hogy a tanítók anyagi helyzetén javítani kell, hogy nagy és nemes hivatásokat kedvvel végezhessek. De ezzel szemben azt is vallom, ki kell aztán purifikálni ez érdemes testületet, mert igen sok van közte olyan, a ki csak eszi a mindennapi kenyeret, de a tanügygyel keveset, vagy épen semmit nem gondol. Adni kell a tanítóknak tisztességes fix-fizetést, hogy egyedül az iskolának szentelhesseken minden percet; de aztán meg is kell válogatni már a pálya kezdetén derekul az embereket.

6. **Valódi szakfelügyelet.** Kik legyenek aztán e szakfelügyelők? Ezt is szerettük volna kifejtve s szabatosan

előadva látni. Így nem tudjuk magunkat e nagy szó felől kellőleg tájékoztatni!

7. Reáliákra tanítókból álló tanügyi bizottság. Hát hiszen én szívesen és örömmel megszavaznám e kívánságot is a tanító uraknak. Meg vagyok róla győződve, hogy nem soká vennék e jogot igénybe s a következő zsinaton már kérvényeznének ellene. Némely egyházmegyében most is van már jó adag részök e kiváltságokban; de én, ki ez ügyet közelebbről ismerem, arra a tapasztalatra jutottam, hogy a tanító nagyon is zokon veszi azt, ha saját tanítótársa mondja ki az anathémát iskolája felett, s rendszeren azzal védekezik az elbírált tanító, hogy ő épen úgy, vagy talán még jobban is ért ahhoz a tanügyhöz. De meg arra is tudok konkrét esetet, hogy az iskolafelügyelő fiatal tanító saját községbeli 40 éves tanítótársáról a következő jelentést tette a tanügyi bizottságnak: „hogy ez iskolában a növendékek módszertani vezetése minden bírálaton alól áll!“ S ugyanerről az iskoláról — rövid idővel az előtt — egyik országos hírű tanfelügyelőnk elismeréssel nyilatkozott! Vajjon melyik volt már kompetensebb szakfelügyelő?

8. Igazgatótanítói intézmény. Természetesen ott is, hol csak egy tanító van! Hát még a hol a tanító lelkes és egy személyben! Jó is lesz ilyen cím ott a sovány fizetés korpótlékául: „lelkészfelügyelő és igazgató-tanító úr!“ Hejh! csak veszedelmes egy dolog az a czímkórság, mely bennünket egyházi hivatalnokokat is kísért. Nálunk aztán már az igazán titulus sine vitulo! Megtörtént egyik a . . . megyei tanítóval, hogy a kiadói hivatal a lap czímszalagjára, ellefejtette rányomatni a szokásos „tekintetes“ czímet. Interpelláltatván e figyelmetlenségért a kiadó hivatal, a következő eredeti szerkesztői üzenetet küldte: „legyen hát Méltóságos, úgysis a tanítók és méltóságos urak egy kategóriába tartoznak, mert mindenkinek igen sokszor üres a zsebük!“

9. Szolgálati pragmatika. Hátha aztán e szolgálati pragmatikát úgy magyarázzák a gyülekezetek, hogy ezután bizonyos meghatározott időre választhatják tanítóikat?

10. Elöléptetés és ötödéves díjpótlék. Mindkettőnek barátja vagyok. Egyébiránt az első megvan most is. S jóra való és ügyes tanító keresve-keresett egyéniség a tanügyi világban. Az ötödéves díjpótlék pedig általok keresett czikk; de a melynek megadása megtörik a legtöbb egyházközség nyomasztó anyagi helyzetén.

11. Belkörü intézkedési jog; tanítói szabadság (sic!) és önállóság. Vagyis magyarul = ne avatkozzék senki fia a mi ügyeinkbe. Mi azt tesszük, a mi nekünk tetszik. Nekünk szabadság kell! Olyan szabadság, mi abban álljon, hogy ha valaki merészkezik sokszor botrányos magaviseletünk s tanítási hanyagságunk felett ítéletet kockáztatni, mi azzal szabad tetszésünk szerint elbánhassunk. Ha nem így fogták fel a szabadságot és önállóságot a bihari pontok készítői: kár volt akkor pennában hagyni a kívánságnak bővebb indokolását. Hadd láttuk volna azt, hogy miért nem szabadok most a tanítók és mitől óhajtanának hát tulajdonképen szabadok lenni!?

12. Domesztikából tanítók is segélyeztesenek. Mintha bizony a gyülekezetek semmit se tennének a tanítók segélyezésére! Hát a nyugdíjalapba ki fizet érettek? Sok gyülekezet van, a melyik többet fizet évenként az országos tanítói nyugdíjintézetbe, mint a domesztikai pénztárba.

Ime nyájas olvasó, itt vannak előtted a bihari pontok. Olvasd azokat és gondolkozzál kissé felőlök. A tanítói kar ügyis elkényeztetett gyermeke a hazai sajtónak. Nem csoda, ha közülök némelye oly botor követelményekkel lép fel, a melyeknek megvalósítása az egyházi hatóságok jogkörén kívül esik. Ám, hogyha egyéb dolgok nincsen a bihari egyházmegyei ev. ref. tanítóknak s másként feltűnni nem tudnak, csak gyártás azokat a pontokat. A papiros felette türelmes, az olvasó publikum pedig figyelmes. Hogy aztán majd a zsinat is figyelmez az ő furesa kívánságaikra: azt a jövő mutatja meg. . . Reméljük is sok minden jót ettől az összeülő zsinattól; de óhajtuk azt is, hogy drága idejét, a mi különben is szegény egyházainknak áldozatába kerül, ne pazarolja oly dolgok feletti tárgyalásra, a melyeknek megvalósítása nem a zsinat hatáskörébe tartozik.

M. F.

Az özvegy papné.*)

Rozzant szalmás házban gyászos özvegy asszony kis fiaruháját sírva foltozgatja. Keserű könyvet facsar ki szeméből szomorú sorsának nehéz gondolatja.

Egyetlen gyámolát, élete hű párját, künn a temetőben hideg hantok fedik. Rámaradt öt árva, két fiú, három leány; miből nevelteti? hogy bírja ruházni? mit ad enni nekik? . . .

Elmult a csonka év, s a kegyelet évnek különben is csekély jövedelme fogytán. Hát ha végkép elfogy? A házbért is kéri. Hát ha nem fizethet s kiteszik a házból? Mitevő lesz aztán? . . .

A gyermekek mindezt nem gondolhatják fel; nem tudják, nem értik. Egymással beszélnek, talán nem is sejtve, hogy jó anyjuk szívét, szavaikkal milyen érzékenyen sértik.

— Miért is jöttünk el mi a templom mellől, abból a szép házból, ebbe a kunyhóba? Ott még kávét ittunk; itt már tejjünk sincsen, csak úgy hébe-hóba.

— Ott terem a kertben szilva, dió, dinnye, alma, barack, körte. Itt egy eperfa volt; az se terem többet; a nagy szél kitorpte.

„Hagyjátok el fiam! Nem tudtok ti ahhoz. Szegény lelkem uram, Isten nyugtassa meg, tudjátok, hogy pap volt. S az ekklesiának törvény értelmében más papot kell hozni, hogyha papja megholt.“

„Az a ház nem enyim, sem nem a tiétek, sem az új papnak nem saját tulajdona. Özvegy, árva mehet! széles e nagy világ! ki tehet arról, hogy nincs neki vagyona?“

— Hát mért nem szereztek? Hisz azt mondja anyám: derék, okos ember volt a mi jó apánk. A tanító bácsi ma is azt beszélte, hogy ha jól tanulnánk, tudományunk után majd emberkorunkban meggazdagodhatnánk.

„Igazat is mondott; de attól függ minden, milyen pályát választ valaki magának. Kálvinista papnál nagy Magyarországon s kivált e vidéken, alig van mostohább fia a hazának.“

*) A nagybányai ev. ref. egyházmegye, lelkészi gyámpénztára javára f. évi szept. 27-ikén tánczestélyt tartott, Ujfalussy Sándorné báró Uray Leona ő méltósága védnöksége alatt. Ez alkalomra készült és jelent meg a nagybányai helyi lapban ez a kis életkép.

„Legszebb ifjú korát tanulással tölti. Szép remények között szerzi a könyveket s az ismereteket. Aztán czélhoz érve, nagy tudományával egy szegény falusi kis ekkleziában holtáig ott reked.“

„Némelyik bejárja a fél Európát. Van nyelvismerete, ékesen szólása, jeles diplomája. S mi a fizetése? Alig van évenként tíz, húsz, harmincz köből szemetes búzája.“

„Mégis míg szolgálhat, csak megél valahogy, s eltartja övéit, szánt-vet, ló-fut, fárad. De halála után mi vár özvegyére s árva családjára? Sanyarú szegénység, keserű bánat.“

„Ha falusi jegyző, fináncz, vagy csak bányász lett volna apátok: most már számíthatnánk bizonyos gyámdíjra. De így: a jó Isten tudja, mi lesz velünk?“ S elfakadnak sírva.

Mert van ugyan itt is egy kis gyámintézet, mit a szegény papok keserves bérökből magok raktak össze. De a mi ebből jut, a megboldogult férj nagy betegségében már felkölesőnözte.

Zokogva adja fel a foltos ujjaskát a kis fiúra, hogy menjen iskolába. A kis lány is indul, csak hogy sír szegényke, mert szégyelli nagyon, hogy a csizmájából kilátszik a lába.

A mint sír a család, csak benyit a bakter, egy báli meghívót hozva a postárul. Olvasta az özvegy, összecsókolgatja s letörli a könyvet halavány arczárul.

Azután felsóhajt és imádkozni kezd: „Nem hágy el engemet az én jó Istenem! Nem esem kétségbe, hiszen ő segíthet a szegény özvegyen.“

„Ime egy bárónő, egy lelkes honleány fogta fel ügyünket, s mint egy védő angyal, készül Nagybányára. Adj áldást Istenem, léptére-nyomára, szíve szándékára, lelkes munkájára.“

Gergely Károly.

Különfélék.

A debreczeni ev. ref. főiskola akadémiai tanszakainak tanrendje az 1888—89. iskolai év első felében. Előadó tanárok és tantárgyaik. A) A h i t t u d o m á n y i s z a k b a n. Tóth Sámuel nyilv. r. tanár. Keresztyén hittan, heti 6 órán. Theologiai encyclopaedia, het. 3 ó. Balogh Ferencz ny. r. tanár. Keresztyén egyháztörténelem, I. korszak, het. 4 ó., III. korszak het. 4 ó. Dogmatörténelem, het. 3 ó. Csiky Lajos ny. r. tanár. Egyházi szónoklattan, het. 4 ó. Gyakorlati bibliamagyarázat, het. 2 ó. Szónoklati gyakorlatok, het. 2 ó. Keresztyén erkölcstan, het. 4 ó. Dicsőfi József ny. r. tanár. Héber nyelv elemei, het. 3 ó. Ó-szövetség magyarázata, het. 4 ó. Ó-szövetségi theologia, het. 3 ó. Szyr nyelv (spec. coll.) heti 1 és 1/2 ó. Erdős József ny. r. tanár. Bevezetés az ó-szövetségbe, het. 3 ó. Ó-szövetség története, héber régiségtannal, het. 2 ó. Uj-szövetség magyarázata, het. 4 órán. B) A j o g - é s á l l a m t u d o m á n y i s z a k b a n. Buzás Pál ny. r. tanár. Nemzet-gazdaságtan, het. 5 ó. Magyar pénzügyi jog, het. 5 ó. Liszka Nándor ny. r. tanár, ez évben akadémiai igazgató. Alkotmányi és kormányzati politika, het. 5 ó. Magyar alkotmány és jogtörténet, het. 3 ó. Régi magyar vagyon- és örökjog, (spec. coll.) het. 2 ó. Dr. Kovács Sándor ny. r. tanár. Római jog története és institúciói, het. 8 ó. Egyházjog, het. 4 ó., (egy órát a theologusok is hallgatnak „Egyházi jog forrásai“ czímen). Dr. Karsa István ny. r. tanár. Magyar magánjog, het. 5 ó. Peres és perenkívüli eljárás,

het. 5 ó. Dr. Bacsoni Lajos ny. r. tanár. Államszámviteltan, het. 3 ó. Bevezetés a jog- és államtudományokba, het. 2 ó. Nemzetközi jog, het. 3 ó. Közművelődés statisztikája, het. 2 ó. Dr. Ozory István ny. r. tanár. Büntető-jog, het. 5 ó. Osztrák polgári magán-jog, het. 6 ó. C) B ö l c s é s z e t i t u d o m á n y o k b a n. Dr. Török József ny. r. tanár. Közegészségtan, het. 2 ó. Törvényszéki orvostan, het. 2 ó. Thót Ferencz ny. r. tanár. Alapbölcészlet és ismerettan, het. 4 ó. Jogbölcészlet, het. 4 ó. Ó- és középkori bölcészettörténelem, het. 4 ó. Oszterlamm Ernő ny. r. tanár. Általános nevelés- és tanítástan, het. 3 ó. Német nyelv (spec. coll.), het. 2 ó. Balogh Ferencz ny. r. tanár. Angol nyelvtan, het. 3 ó. (Kezdőknek). Angol mondattan, het. 1 ó. (Haladóknak). Géresi Kálmán ny. r. tanár. A legújabb kor történelme 1830—1870-ig, het. 4 ó. Erdős József ny. r. tanár. Vallásbölcészlet, het. 3 ó. Joó István tanítóképzési igazgató. A vallástanítás módszertana, het. 1 ó. Kovács Lajos tanítóképzési ny. r. tanár. A mennyiségtan módszertana, h. 1 ó. Dr. Öreg János főgymn. okl. ny. r. tanár. Francia nyelv (kezdőknek), het. 2 ó., (haladóknak) het. 2 ó. Mácsay Sándor ének- és zene tanár. Egyházi és műéneklés, heti 2 órán.

Széniori beigtatás a debreczeni főiskolában. Folyó hó 5-én, tegnap igttatott be főiskolánk széniori hivatalába Papp Gusztáv gymnasiumi segédtanár. Jelen voltak az ünnepélyen Liszka Nándor akadémiai igazgató, az öt theologiai tanár és a főiskolai felsőbb ifjúságnak szép számmal egybegyűlt tagjai. A gondos tanulmányra valló székfoglaló értekezés tárgya a következő volt: Az apostoli tan János apostol előterjesztésében. E tárgyról már értekezés a következő szempontok alatt beszélt: Bevezetés: A jánosi theologia jellemzése. I. Rész: Isten a Krisztusban. (A logos név s fogalom meghatározása; János és Philo logosa; a logos-fogalom történeti fejlődése; az evangéliom prologjának (1. 1—18.) gondolatmenete.). E beiktatás ntán tartott akad. tanárkari gyűlésen esküdtfelügyelőkül a következő ifjak esküdtek fel: Balogh József, Nagy Gyula gymn. segédtanárok, Szécsi Miklós, Tóth József és Tóth István köztanítók.

Angol vendég Debreczenben. F. hó első napjain érdekes vendége volt városunknak Millard Ede Henrik úr személyében. Az angol gentleman, mint legtöbbben tudjuk, az angol biblia-terjesztő Társulatnak Bécsben székelő főügynöke, kiterjedvén hatásköre Ausztria-Magyarországra, Oroszországra, Romániára és Szerbiára. Fia ő Millard Ede úrnak, ki hasonló minőségben működvén, rövid idővel ezelőtt lépett vissza e hivatalától. Az ifjú Millard úr a hetvenes évek elején, huzamos ideig tartózkodott Debreczenben a magyar nyelv tanulása végett s a főiskolában Imre Sándor és Balogh Ferencz előadásainak szorgalmas hallgatója volt. Most Budapesten át főképp azért jött Debreczenbe, hogy az itteni theologiai tanárokkal s köztök az ó-szövetségi bibliafordításra felkért két exegesis-professzorral megismerkedjék. Kedden estve Dicsőfi József hittanárnak volt valamennyi theologiai tanárral vendége s bizonyára jól esett ottan mindenkinek, hogy a nagy angol nemzet e derék fia, a reá mondott felköszöntőkre magyar toasztal válaszolt, éltetvén a magyar nemzetet s annak a társaságban jelen volt képviselőit. A nagy ügynek derék harcosát kísérje Isten áldása élete útjain!

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület népiskolai tanügyi bizottságának végrehajtó bizottsága tudatja, hogy az egyházkerület kiadásában megjelent népiskolai vezér- és kézikönyvek, az egyházak, tanítók és viszont elárúsítók javára eddigelé ér-

vényben álló s a kiadványok címlapjára is kinyomatott árkedvezmény mellett, f. évi októberhó 1-től fogva, nemcsak ifj. Csáthy Károly debreczeni könyvkereskedőnél, hanem a többi debreczeni könyvkereskedőknél, nevezetesen Telegdy K. Lajosnál és László Albertnél is beszerezhetők.

Lelkészwálasztás. A bihari egyházmegyében fekvő hegyköz-kovácsi-i ev. ref. lelkészi állomásra múlt hó 30-án közfelkiáltással Szokolai Béla helybeli időközi lelkész választott meg. Üdvözöljük ifjú lelkésztársunkat rendes lelkésszé lett megválasztatása alkalmával, s a kegyelem Urától áldást kérünk a közügy, az egyház érdekei körül töltendő szolgálatára.

Esztár. A debreczeni egyházmegyében fekvő Esztár községben múlt vasárnap történt meg a lelkészwálasztás. E választásról következő levél küldetett be hozzánk, melyet változtatás nélkül, egész terjedelmében kiadunk. T. Szerkesztő Ur! Meg méltóztatik engedni, hogy virágzásnak indult, tiszta reform. egyházközségünk legnagyobb örömének, — mely ezt az egyházközséget valaha érte, — nagybecsű lapja hasábjain kifejezést adjak. A f. év szeptember 30-ika hozta meg a végzetlen örömet nekünk, mert ezen a napon teljesedett be az esztári egyházközség azon forró óhajta, hogy jövőbeli lelki vezéréül, a kitűnő lelkészi tulajdonokkal megáldott Biber József b.-ujfalui s. lelkészt a közlekedés lángjának lobogásával egyhangúlag, — úgy, hogy szavazáskívánásra csak egyetlen választó sem jelentkezett, — kikiálthatta. Fokozta az egyházközségi tagoknak a szép siker feletti örömét azon körülmény, hogy felsőbb helyről Biber József elleni nyomtatást kellett előzőleg éreznök s lelkökben remegtek a gondolatól, hogy az általok megszeretett egyént, előre nem is sejthető tények miatt elveszthetik, s a siker után mintegy bilincstől szabadultak meg az öröm szárnyát öltött lelkek s Istent áldva, magasztalva adtak kifejezést boldogságuknak. A szentírás-ként Isten előre megjelenterte, hogy az ő útján, e népnek ki legyen vezetője s a mit Isten megjelentett, emberek azt el nem ronthatják, — ezt érezte ez egyházközségnek minden tagja, apraja, nagyja a választás után; — s ez a nép bizik Istenben erősen, a kinek segedelmét már egyháza felvirágoztatására irányzott nehéz küzdelmeiben mindenkor érezte, tudja e nép, hogy a midőn magának egy általa szeretett lelki vezért választott, az igazság Istene nem hagyandja el, hogy a kit előre megjelentett, — annak szent ügye diadalt aratva, — fogja e népet a lelki boldogság ígértföldére elvezetni; — tudja e nép, hogy az igazságos üggyhöz, a veszélyben van Isten legközelebb s épen azért az igazságon a pokol kapui sem vehetnek diadalt. Isten legyen ez egyházközség népével s állítsa ennek élére mielőbb forróan szeretett, választott lelkészét, Biber Józsefet, hogy akkor Istennek hálaadólag énekelhessük el: Te benned bízunk eleitől fogva! Isten legyen minden nemes célú törekvéssel. Esztár, 1888. okt. 2. Fülep András. (Sajnálattal kell följegyeznünk, hogy e választással még nincsen befejezve az ügy, a mennyiben az esperes úr tudomásunk szerint, az ismert ok alapján nem forja e választást megerősíteni. Szerk.)

Lelkészelölések. A debreczeni egyházmegyében fekvő gáborjani ev. ref. lelkészi állomásra a f. évi szeptember 30-án Debreczenben tartott jelölés alkalmával kijelöltek a következők: Moravec Károly derecskei, Szűcs László kabai, Miskolczi László h.-bagosi segédlelkészek; Bagdi János anti rendes lelkész, Debreczeni Gyula n.-váradai vallásánár. A vá-

lasztás okt. 21-én lesz. — A nagyvárad-i ev. ref. lelkészi állomásra f. évi október 4-én Püspökiben tartatott meg a jelölés. Pályázó volt 18. Minősített 16. Jelöltettek: 1. Surányi Gyula szilágy-nagyfalusi rendes lelkész s egyházmegyei főjegyző. 2. Tóth Sándor gombai rendes lelkész. 3. Rácz Károly szapári-falvai rendes lelkész. 4. Lévai Mihály berettyó-szentmártoni rendes lelkész. 5. Sulyok István szegedi segédlelkész.

Figyelemreméltó előfizetési fölhívás. Valahányszor csak irodalmunkban valami úttörő munka jelen meg, mindannyiszor szokatlan örömet érezünk s üdvözöljük az író, ki a töretlen úton halad előre, hogy aztán nyomába mások könnyebben lépjenek. Egy ilyen előfizetési fölhívás van most kezünk között. Feladata a műnek, hogy a XVI. s XVII-ik század irodalomtörténetének hézagait kipótolja, midőn az 1711-ig magyar nyelven megjelent énekeket ösmerteti. Visszaköveteli a magyarnak azt, a mit eddig sokan idegen származású dallamnak tartottak. E mű írója az ének-irodalom terén igazi tekintély s egyes cikkei messze körben magokra vonták a zenével foglalkozók figyelmét, s bizonynyal régen érzett közóhajta volt, vajha eddigi tanulmányait önálló kötetben tenné köztulajdonná. Toldy Ferencz, e nagy irodalmi bűvár így sohajtott föl: „nincs irodalmunknak ennél kevésbé ösmertéga”. Ime. Kálmán Farkas, gyomai lelkész ez ösmertetlen területet világítja be. Tudományos bűvárkodásának sok éven át szerzett eredményével számol be. Nem csak a ref. egyház tagjai üdvözlik őt hosszas és mély bűvárlatot igénylő tanulmányaiért, de más oldalról is méltányolják közhasznú munkásságát. A többek közül hivatkozhatunk az irodalomtörténet terén ösmert nagy tekintélyre, Dr. Bánóczy József úrra, ki eme sorokban üdvözli az úttörő tudóst. „Régóta figyelemmel kísérem szakavatott cikkeit a különböző protestáns felekezeti lapokban s nagy lelki örömmre szolgál, hogy művével végre a nagy közönség elé lép. Ugy vagyok meggyőződve, hogy a nt. úr irodalmunk énekgyűjteményeit tévén beható tanulmányai tárgyává, irodalmunk történetének egy mindeddig nagy és közös kárunkra paragon hagyott részét először fogja gyümölcsözővé tenni. Szívemből óhajtom, hogy művét mielőbb közzé adhassa. Dr. Bánóczy József.” Ez elösmerés a legszebb ajánlat. Tőlünk függ most már, hogy ez a hézagpótló s minden tekintetben érdekes mű napvilágot lásson. Nem szoktunk buzdító sorokat írni a felhívások kíséretében, de ezúttal kivételt teszünk, mert végtelenül fájna, ha közönyünk miatt e műnek ott kellene hervnie az asztal szekrényében. Mutassuk meg, hogy nemcsak a szépirodalmi vagy közvetlen gyakorlati művek találnak pártfogásra a mi körünkben, de tudjuk méltányolni az oly műveket is, melyek a szorosabb értelemben vett elméleti tudományokat teszik közkinccsökké. Kálmán Farkas éveket szentelt életéből, hogy ez a mű a múlt századok vallásos lelkületét ösmertesse meg velünk. Méltányoljuk nemes és buzgó igyekezetét. A munkájából meríthető lelki élvezet megérdemli részünkről is az aránylag csekély anyagi áldozatot. Lelkiösmeretes köteletségünk parancsolta, hogy erre fölhívjuk lapunk olvasó közönségét, s szívből óhajtuk mi is, vajha a mű megjelenését ne gátolja a részvétlenség. Ha kegyelettel őrizzük őseinkről maradt emlékeinket, e kegyeletet rónjuk le akkor, ha Kálmán Farkas művét megszerezzük. Debreczen, 1888. szeptember 25. Könyves Tóth Kálmán.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**